

Asia: HE 148/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Aika: tiistai 9.11.2021 klo 12.30

Varhaiskasvatuksen Opettajien Liiton VOL ry:n kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle varhaiskasvatuslain muuttamisesta.

Esityksen tavoitteena on luoda yhtenäinen lainsäädäntöpohja, jolla vahvistetaan ja selkeytetään lapselle annettavaa tukea, tuen järjestämisen periaatteita, käytäntöjä ja käsitteitä. Tavoitteena on lisäksi luoda nykyistä vahvempi lainsäädännöllinen ja käsitteellinen jatkumo varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen.

Yleistä

On tärkeää, että varhaiskasvatukseen kaivattu lapsen kasvun ja kehityksen tuen lainsäädäntötyö on käynnistynyt. Jo pitkään on ollut tiedossa, etteivät kaikki lapset saa oppimiseensa ja kehitykseensä riittävää tukea varhaiskasvatuksessa. Tämän on vahvistanut myös vuoden alussa julkaistu opetusministeriön selvitys Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa (2021). Varsin väljät kirjaukset sekä varhaiskasvatuslaissa ja näin myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa eivät ole turvanneet tuen toteuttamista yhdenvertaisesti varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksessa toteutuva kasvun ja oppimisen tuki on saatava vihdoin kuntoon koko maassa. Tutkimustulokset osoittavat, että varhainen tuki on tehokkainta ja hyvin toteutuessaan, sitä voidaan useissa tapauksissa keventää myöhemmillä asteilla.

Käsilä olevassa lainsäädäntöuudistuksessa esitetään säädettäväksi lapsen oikeus varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen. VOL pitää hyvänä, että varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön ollaan viimeinkin kirjaamassa lasten oikeus saada tarvitsemaansa tukea kehitykseensä ja oppimiseensa. Tämä on kentällä jo pitkään odotettu ja tärkeä edistysaskel varhaiskasvatuksessa, joka on siirtynyt osaksi koulutusjärjestelmää jo vuonna 2013. **Kokonaisuutta tarkastellen VOL toteaa, että esityksessä on kuitenkin monin tavoin puutteita, jotka edellyttävät korjaamista.**

Lainsäädäntöuudistukseen on varattu 15 miljoonaa euroa, josta 2 miljoonaa käytetään hallinnollisiin kuluihin. 13 miljoonaa euroa on siis suunnattu tuen järjestämiseen säätämättä kuitenkaan tarkemmin uusia velvoitteita. Tässä yhteydessä on tärkeää huomioida, että kolmiportaisen tuen malli vastaa jo hyvin pitkälle nykyistä varhaiskasvatussuunnitelman mukaista mallia.

Rahoitusjärjestelmää tulee uudistaa siten, että varhaiskasvatuksen järjestäjä saa rahoitusta tosiasiallisesti annetun tuen mukaan. On selvää, että pysyväisrahoituksena suunnattu 13 miljoonaa

euroa/vuosi on täysin riittämätön rahoitus varhaiskasvatuksessa toteutettavaan laadukkaaseen oppimisen tukeen, johon jokaisella lapsella tulee olla oikeus.

VOL esittää lausunnossaan sivistysvaliokunnalle näkemyksensä muutoksista, joita tarvitaan esityksen tavoitteiden saavuttamiseen.

Lapsen oppimisen tuen portaiden tulee olla selkeämpi ja näiden välille tulee muodostua jatkumo

VOL toteaa, että esityksessä oleva tuen käsitteistö tulee olla selkeämpi. Täsmällisempiä tuen muotoja esitettiin myös useissa lausuntopalautteissa. Tämä ei kuitenkaan näy hallituksen esityksessä.

Tuen portaiden välillä tulee olla selkeät erot ja jatkumo ja jokaisella portaalle tulee olla minivaatimus annettavalla tuella. Seuraavilla tuen portailla tulee olla käytettävissä myös kaikki alempien portaiden tuen muodot ja tuen tulee vahvistua seuraavalle portaalle siirryttäessä.

Varhaiskasvatuslaissa tulee säätää yksiselitteisesti tuen portaisuudesta. Varhaiskasvatuslaissa tulee lisäksi säätää sekä tuen järjestämistä ohjaavista tuen muodoista, myös vastuut ja muut periaatteet, jotka kirjataan varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Selkeämmät tuen portaot velvoittavat resursoimaan tuen toteuttamista riittävällä tavalla.

VOL esittää sivistysvaliokunnalle, että tuen portaiden säännöksiä täsmennetään, jotta portaiden välinen ero ja niihin kuuluvat tukitoimenpiteet ja -palvelut näkyvät selkeästi. Huomiota tulisi kiinnittää myös niiden laadulliseen ja määrälliseen eroon. Säännöksiä ja niiden perusteluja tulee täsmentää siten, että käsitteet ja termit vastaavat säännöksessä ja sen perusteluissa toisiaan.

Esityksessä tulisi lisäksi ilmetä, onko pedagogiset, rakeenteelliset ja hoidolliset toimenpiteet sekä tukipalvelut mahdollisia kaikilla tuen portailla yhtäaikaaisesti.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja opettajan osaaminen tuen lainsäädännössä tulee vahvistua

VOL kummastelee, ettei esityksessä ole todettu varhaiskasvatuksen opettajan selkeää vastuuta tuen toteutumisesta ja arvioinnista yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Molempien vastuut tulee ilmetä läpileikkaavana kautta lainsäädännön. Kysymyksessä on nimenomaan pedagogisesta oppimisen tuesta, joka nojautuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumiseen. Tähän tarvitaan varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Hallituksen esityksen mukaan erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimien ja niiden toteutumisen arviointiin tarpeen mukaan. Lausuntopalautteiden mukaan erityisopettajan tulisi osallistua **aina** lapsen tuen tarpeen prosessiin. VOL yhtyy tähän näkemykseen.

VOL esittää, että ”tarpeen mukaan” tulee poistaa 15 d § 2 momentista. Näin turvataan se, että kaikille lapsille on aina tukea arvioitaessa, suunniteltaessa ja/tai muutettaessa käytettävissä erityispedagogista osaamista. Yhdenvertaisuuden kannalta asia on välttämätön.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan roolia edellä kuvatussa prosessissa tulee vahvistaa ja resursseista suurempi osa tulisi suunnata suoraan työskentelyyn lapsen kanssa.

VOL esittää, että on todettava selkeästi lapsen oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaan erityisopetukseen, sekä inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa että erityisryhmän opetuksessa. **Tämä**

tarkoittaa varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa osa- ja kokoaikaista erityisopetusta, joka tulee lisätä sädöstekstiin. Selkeät linjaukset lainsäädäntötasolla ohjaavat nimenomaan turvaamaan lapselle annettavaa tukea käytännön tasolla, eivätkä jää kirjaustasolle.

Varhaiskasvatuksen opettajien ja -erityisopettajien saatavuus ja alalla pysyminen on ehdotus edellytys korkeatasoisen ja yhdenmukaisen varhaiskasvatuksen toteutumiselle

On selvää, että varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pysyvästi riittävästä ja hyvälaatuisesta yliopistollisesta koulutuksesta tule huolehtia, sillä ilman opettajien osaamista ei varhaiskasvatussuunnitelmien mukaisesta pedagogisesta oppimisen tuesta päiväkodeissa voi puhua. Varhaiskasvatuksen opettajien alanvaihtoon ajaa muun muassa ”kaikki tekevät kaikkea” työkulttuuri, riippumatta henkilöstön koulutuksesta ja osaamisesta (Onnismaa ja muut 2017; Eskelinen & Hjelt 2017). Sivistysvaliokunta on mietinnössään (SiVM 5/2018 vp) kiinnittänyt huomion jo aiemmin tähän päiväkotien jäsentymättömään työkulttuuriin.

VOL esittää, että sivistysvaliokunta antaa lausuman, jossa se edellyttää varhaiskasvatuksen opettajien ja -erityisopettajien koulutuksen aloituspaikkojen pysyvää lisäämistä sekä varhaiskasvatuksen opettajan työn veto- ja pitovoimaan kiinnitetään huomiota.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) sekä varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaisesti varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö sekä ohjaavat asiakirjat ovat käyneet läpi merkittävän uudistuksen viimeisen vuosikymmenen aikana. Poliittisilla päätöksillä varhaiskasvatus on kiinnitetty osaksi elinikäisen oppimisen jatkumoa sekä suomalaista koulutusjärjestelmää.

Edellä kuvatut vaatimukset varhaiskasvatuksen opettajuudelle antavat aihetta pohtia nykyisen koulutuksen sisältöä ja riittävyyttä. Vastuullinen työ tarvitsee maisteritason koulutuksen, jossa pedagogiseen osaamiseen voidaan vahvemmin liittää asiantuntijaosaamista sekä taitoja kehittää pedagogiikan laatua ja johtaa päiväkotien moniammatillista työntekijäryhmää. Varhaiskasvatuksen opettajien maisteritasoinen koulutus tuottaa luokanopettajakoulutuksen tavoin maailman parhaat opettajat.

VOL esittää myös, että sivistysvaliokunta antaa lausuman varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien koulutustason nostamiseksi maisteritasoiseksi.

Ylempi korkeakoulututkinto on Opettajakoulutuksen vetovoima-selvityksen (2020) mukaan koulutuksen vetovoimaa lisäävä tekijä kaikissa opettajakoulutuksissa. Samalla se lisää vahvaa asiantuntijuutta ja vähentää myös työssä koettua kuormittavuutta. Esitys varhaiskasvatuksen opettajakelpoisuuden nostamisesta maisteritasoiseksi tehtiin myös opetusministeriön Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa-selvityksessä (2021).

Varhaiskasvatuksen määritelmän selkeyttäminen

Erityisen pulmallinen kysymys on perhepäivähoidossa toteutettava lapsen kehityksen ja oppimisen tuki. Edellä todetun Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa-selvityksen (2021) mukaan kehityksen ja oppimisen tuki toteutuu varhaiskasvatuksessa hyvin vaihtelevasti, mikä asettaa lapset ja perheet eriarvoiseen asemaan. Tuen vaihtelevuus ja toteutumattomuus korostuvat yksityisessä varhaiskasvatuksessa ja perhepäivähoidossa.

Nykyisen lainsäädännön ongelmallinen lähtökohta on se, että kaikissa varhaiskasvatusmuodoissa, myös perhepäivähoidossa pitäisi pystyä saavuttamaan samat tavoitteet, kuin varhaiskasvatuksen opettajan toteuttamassa ja vastuulla olevassa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan neuvoa-antava rooli tai henkilöstön täydennyskoulutus ei riitä tasoittamaan näitä eroja. VOL katsoo, että tämä on keskeinen ongelma, joka tulee viimeistään nyt tunnustaa ja ratkaista. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) arvioinnin mukaan varhaiskasvatustilanne ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eivät ota riittävästi huomioon varhaiskasvatuksen eri muotoja kuten perhepäivähoitoa ja avointa varhaiskasvatusta. Kehittämisehdotuksena esitetään, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tulee selkeyttää varhaiskasvatuksen erilaisille toimintamuodoille asetettuja tavoitteita ja vaatimuksia.

VOL toteaaakin, että varhaiskasvatustilanteen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden soveltamisalaa tulee tarkastella eri varhaiskasvatusmuotojen kohdalla. Pedagoginen varhaiskasvatus tulee määritellä varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla olevaksi toiminnaksi. Lasten yhdenvertaisuuden näkökulmasta asia tulee ratkaista pikaisesti.

VOL esittää, että valtiokunta antaa lausuman lapsen tuen säännösten jatkamisesta ja kehittämisestä seuraavalla hallituskaudella ja siihen suunnataan riittävästä rahoitusta, jolla turvataan erityisopettajamitoitus, erityisryhmien koosta ja henkilöstömitoituksesta ja erikoissairaanhoidossa olevien lasten oikeudesta saada varhaiskasvatusta.

Pykäläkohtaiset kommentit

15 a § Lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen

Pykälän momenteissa on kuvattu tuen portaisuutta. Lisäsehdotukset ovat lihavoituina.

VOL katsoo, että kirjaukset tuen muodoissa tulee olla konkreettisempia ja tuen portaiden välillä tulee olla selkeät erot, jotka muodostavat jatkumon niiden välille. Tuen kirjauksissa tulee ilmetä selkeästi, millaista tukea lapsen tulee vähintään kyseisellä tuen portaalla saada ja miten tuki vahvistuu seuraavalle portaalle siirryttäessä. Terminologian tulee olla selkeä.

Yleinen tuki tulee koostua **pedagogisista tukimuodoista**. Sitä annetaan osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa viivytyksettä tarpeen ilmenettyä. **Se sisältää aina erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja tarpeen mukaan erityisopetusta kertaluonteisesti.**

Tuen vahvistuminen seuraavaan portaaseen tulee liittää erityisopettajan arvioon, opettajan antaman erityisopetuksen määrään ja keston.

Jos 1 momentissa tarkoitettu tuki ei ole riittävää, on tukea annettava **tehostettuna lapsen tarpeiden mukaisesti.**

Tehostetussa tuessa lapsella tulee olla lainsäädännön turvaama oikeus erityisopettajan osa-aikaiseen erityisopetukseen vähintään viikkotasolla ja erityisessä tuessa koko-aikaista erityisopetusta joko tavallisessa lapsiryhmässä tai erityisryhmässä. **Tuen tarpeen arvioinnissa ja toteuttamisessa sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat aivan keskeisessä asemassa, joka tulee kirjata suoraan lainsäädäntöön.** Erityisopettajan vastuu ja asema tuen toteutumisen suhteen tulee vahvistaa vahvemmin jokaisen portaan kohdalla, kuin mitä se nyt esityksessä on ilmaistu.

Jos 1 ja 2 momentissa tarkoitettu tuki ei ole riittävää esimerkiksi lapsen vamman, sairauden tai kehityksen viivästymän johdosta on tukea annettava yksilöllisesti suunniteltavana erityisenä tukena.

Erityinen tuki muodostuu samanaikaisesti toteutettavista yhdestä tai useasta tukimuodosta, - palvelusta tai toimista, joka on jatkuvaa ja kokoaikaista.

Yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen kuuluu aina lapsen tarpeen mukainen hoidollinen tuki.

15b§ Lapsen tuen toteutus

Tämän pykälän 1 momentissa on todettu, että lapselle annettava tuki voisi sisältää lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia järjestelyjä, kuten erityisopettajan palveluja ja monialaista yhteistyötä. Pykälässä on myös todettu, että yksi tuen muoto voisi olla erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus. VOL esittää, että nämä tulee säätää täsmällisemmin siten, että tuki sisältää varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja opetusta sekä lapselle annettava tuki sisältää lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia järjestelyitä. Kirjausten tulee ohjata varhaiskasvatuksen järjestäjää ja tuottajaa yksiselitteisesti tuen järjestämiseen ja kirjausten tulee muuttaa selkeästi ohjaavaan muotoon.

VOL esittää, että pykälä täsmennetään siten, että lapsen tuki sisältää varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja opetusta. Tuen portaille tulee lisätä määritteinä erityisopettajan osa-aikainen ja kokoaikainen erityisopetus. Lisäksi tuen portaille tulee määritellä erityisopettajan antaman opetuksen minimimäärä, sekä kokoaikainen ja osa-aikainen opetus ja erityisopettajan arviointi.

Lapsella tulee olla oikeus siirtyä tuen tasoilta toiselle joustavasti, eikä tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ole, että lapsi on ensin saanut alemmalle portaalle kuuluvaa tukea.

VOL esittää, että lainsäädäntöön tulee lisätä erityisopettajien määrä suhteessa lapsimäärään. Varhaiskasvatuksessa se olisi yksi erityisopettaja 100 lasta kohden ja esi- ja alkuopetuksessa yksi erityisopettaja, 50 lasta kohti. Mitoitukseen ei tule laskea pysyvästi erityisryhmissä työskenteleviä varhaiskasvatuksen erityisopettajia.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen ryhmässä on oltava vähintään yksi varhaiskasvatuslain 30 §:n mukainen varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Hänet lasketaan ryhmän henkilöstömitoitukseen.

15 c § Lapselle annettavat tukipalvelut

Lapsella tulee olla oikeus **tukipalveluna** varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja opetusta ja varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluita ja apuvälineitä **sekä varhaiskasvatusta ja tukea pienryhmässä tai erityisryhmässä.**

15 d § Tuen tarpeen arviointi

On tärkeää, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee kirjata, kuinka paljon varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa opetusta tai muita tuen muotoja lapselle annetaan.

Pedagogisten asiakirjojen yhtenäisyys kaikilla koulutusasteilla vahvistaa siirtymiä ja ehjää opinpolkua. Dokumentointia pedagogisten asiakirjojen osalta tulisi yksinkertaistaa ja niihin liittyviä prosesseja keventää. **VOL esittää, että pykälän 1 momentissa tulee korostaa sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan että varhaiskasvatuksen opettajan vastuuta ja toteutusta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja siihen kirjattavaa tuen rakennetta laadittaessa.**

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuisi lapsen tuen tarpeen, tukitoimien ja niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. **VOL katsoo, että varhaiskasvatuksen erityisopettajan tulee osallistua lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen arviointiin aina, kun nämä tehostuvat.** Kirjaus varhaiskasvatuksen erityisopettajan tarpeen mukaisesta osallistumisesta esitetään siis poistettavaksi.

Perhepäivähoidon osalta tuen tarpeen tunnistaminen, tuen suunnittelu ja arviointi esitetään tehtäväksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tarpeen mukaan. VOL viittaa tässä yhteydessä edelliseen. **Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tulee osallistua aina tuen arviointiin, kun se tehostuu.**

VOL kuitenkin lisää, että esitys perhepäivähoidossa toteutettavasta tuesta on ongelmallinen. Kuten jo edellä on todettu, varhaiskasvatustilaa tulee muuttaa siten, että erotetaan ne varhaiskasvatuksen palvelumuodot, joissa laki tuen toteuttamisen suhteen vaihtelee ja jää jopa toteutumatta. Erityiseksi haasteeksi se nousee silloin, kun lapsen tarvitsema tuki on vaativaa. (kts. Heiskanen ja muut, 2021).

Lasten yhdenvertaisten lähtökohtien turvaamiseksi on ensisijaisen tärkeää, että edellä kuvattu tunnustetaan. **Perhepäivähoidon osalta tulee arvioida, kuuluvatko tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevat lapset ylipäänsä perhepäivähoidon piiriin.**

23§ Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Esityksen perusteluissa todetaan, että olennainen osa lapsen tukea koskeva säännös liittyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, johon tulee kirjata lapsen tuen tarve, tukitoimet ja niiden toteuttaminen. VOL korostaa, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on pedagoginen asiakirja, jonka Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Edellä kuvattuun nojaten, **on aivan keskeistä, että sen laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö.**

VOL katsoo, että pykälään tulee lisätä lihavoidulla esitetyt edellä kuvatun lisäksi:

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee **kirjata tavoitteet henkilöstön toiminnalle**, miten lapsen tukea arvioidaan ja kirjata, kuinka paljon erityisopetusta lapselle annetaan.

Lisäksi VOL esittää, että **tuen vaikuttavuuden arviointi tulee sisältää kuvauksen annetuista tukitoimista ja -palveluista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut millaisista tuen toimista ja palveluista lapsi hyötyisi ja kokonaisuutena arvioiden parhaiten toteuttaa lapsen perus- ja ihmisoikeuksia. Vaikuttavuuden arviointi sisältää kirjaukset, joiden perusteella lapsen tuki järjestetään.**

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava tavoitteet **henkilöstön toiminnalle**, varhaiskasvatusympäristölle sekä lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan on kirjattava lapsen 15 b §:ssä tarkoitetun tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden arviointi.

Lopuksi

Varhaiskasvatuksen ja esi- ja alkuopetuksen osalta kehityksen ja oppimisen tukea tulee tarkastella yhteisenä kokonaisuutena. VOL esittää lisäksi, että erityisopetuksen tilastointia olisi ylipäättään kehitettävä ja tarkennettava siten, että saadaan kattavampaa tietoa siitä, miten oppimisen tukea toteutetaan kunnissa ja millaisin perustein. **On tärkeää edistää lasten tuen piiriin pääsemistä ja siten maksuton osapäiväinen varhaiskasvatus on tärkeä askel edistämään tätä tavoitetta.** VOL toteaa, että vuorohoidossa olevan lapsen tuen toteutumista ei ole huomioitu esityksessä. Tuen toteuttamisen järjestämistä vuorohoidossa auttaa se, että pedagoginen varhaiskasvatus määritellään opettajan vastuulla olevaksi toiminnaksi, koska lapsen kehityksen ja oppimisen tuki ei voi toteutua esimerkiksi yöaikaan.

Helsingissä 8.11. 2021

Pakanen Anitta
Puheenjohtaja
Varhaiskasvatuksen opettajien liitto

Jaana Lahdenperä-Laine
Varhaiskasvatuksen asiantuntija
Varhaiskasvatuksen opettajien liitto